

Предизвикателства и тенденции за развитие на гражданското право в условията на дигитална икономика

Challenges and Tendencies for the Development
of Civil Law in the Context of Digital Economy

Атанас Петров¹

SUMMARY

The article examines the Law on Tokens and Trustworthy technologies (TT) Service Providers (Blockchain act) adopted in Lichtenstein on 3rd of October 2019 and effected into force on the 1st of January 2020. This innovative act creates a legal framework of the trustworthy technologies as a prerequisite for ensuring trust in the digital legal communication thus expanding the application of the TT further into the economic sector by promoting its digitalization. The legal framework inevitably affects civil law by creating an entirely new legal object in the face of tokens. This allows providing rights and obligations with regards to tokens as well as conducting transactions with them. Furthermore, key feature of the examined act is that it defines and regulates the process of tokenization, which allows civil rights to be represented via tokens and thus by transferring the tokens, within TT system, to transfer the civil rights in a safe digital environment, so ensuring the intermediaries to make transactions cost effective.

¹ Ас. Атанас Петров, катедра „Частноправни науки“ на ЮФ в УНСС, e-mail: a.petrov@unwe.bg (Atanas Petrov, Assist. Prof. Private Law Department, Law Faculty of the UNWE, e-mail: a.petrov@unwe.bg).

KEY WORDS

Token; Blockchain; Distributed Ledger Technologies; Crypto; Tokenization

I. Необходимост от изследване и анализ

Развитието на информационните и комуникационните технологии рефлектира върху обществените отношения, като изменя не само вече съществуващите социални и правни връзки между членовете на обществото, но и като създава изцяло нов тип отношения с наднационален и подчертано глобален характер. Финансовите услуги и електронната търговия са само част от отраслите, които се развиват устойчиво благодарение на технологичния прогрес. Разразилата се COVID-19 пандемия открои по безспорен начин нарастващото значение на технологиите и средствата за комуникация при осъществяване на гражданския и търговския оборот. Нараства броят на сделките, които се сключват и изпълняват, без да се осъществява какъвто и да било контакт между страните. Изложеното е възможно именно поради технологичните възможности за обективизиране на волеизявленията на страните, но и благодарение на участието на редица трети лица посредници, които са доставчици на различни видове услуги: разплащателни, куриерски, логистични и пр.

Предоставянето на финансови услуги, възможността за достъп и участие във финансовите пазари и продажбата на стоки от разстояние са само част от предимствата, следващи развитието на информационните и комуникационните технологии в последните години. Друго също значимо тяхно проявление е появата на биткойн през 2008 г., замислен като децентрализирана форма на виртуална валута, базирана на т.нар. блокчейн технология. Повече от десетилетие след появата на биткойн, приложното поле и мащабите на посочената блокчейн технология далеч надхвърля целите, за които тя първоначално е използвана – да бъде технологична среда за генериране на биткойни, извършването на трансакции с

тях и регистриране на извършените трансакции по начин, който изключва възможността за тяхното манипулиране. Блокчейн технологията разкрива редица предимства, които биха могли да допринесат както за развитието на икономиката, така и за повишаване на правната сигурност. Навлизането на блокчейн технологията, основно в контекста на т.нар. криптовалути, все по-често попада във фокуса на институциите, разполагащи със законодателна инициатива. В тази връзка обективното право неизменно е в позицията на догонващ развитието на обществените отношения, като се опитва да уреди настъпващите промени, както и все още несъществуващи до този момент отношения. Основните усилия на законодателните органи са насочени към създаването на правна рамка за отделни вече съществуващи проявления на блокчейн технологията – т.нар. криптовалути и последиците от трансакциите с тях, свеждащи се най-често до данъчноправни аспекти². С изключение на случаите, в които криптовалутите и въобще криптоактивите, могат да бъдат квалифицирани като финансови инструменти, отношенията свързани с тях не са обхванати от правните норми. Вниманието на публичните институции е насочено основно към въпросите, свързани с данъчното облагане на сделките с криптовалути, с обмяната им срещу фиатни пари, с дейността на т.нар. борси за обмяна на криптовалути в други криптовалути или във фиатни пари в контекста на борбата срещу изпирането на пари и използването на криптовалутите за финансиране на тероризма или други форми на престъпна дейност³. Въпреки изложеното и изразената воля на

² Разяснение № 3-580 от 19.03.2018 г. на Национална агенция за приходите относно данъчно третиране на сделките с виртуални валути по реда на Закона за данъците върху доходите на физическите лица, Закона за корпоративното подоходно облагане и Закона за данъка върху добавената стойност.

³ Виж § 1, т. 25 от ДР на Закона за мерките срещу изпирането на пари, гобавена с ДВ, бр. 94/2019 г. по повод имплементирането на Директива (ЕС) 2015/849 – т.нар. Пета директива за мерките срещу изпирането на пари. С посочените изменения на ЗМИП се въвеждат понятието „доставчик на портфейл, който предлага попечителски услуги“, изразяващи се в опазване и съхраняване на частни криптографски ключове за притежаване, съхраняване и прехвърляне на виртуални валути. За първи път в закон се споменава понятието „виртуални валути“ и обстоятелството,

Европейската комисия за формирането на обща политика, стратегия и уредба на отношенията, свързани с блокчейн технологиите⁴, липсва правна уредба, която да послужи като регулаторна основа за приложението на блокчейн технологиите в ЕС. Същевременно отделни държави от Европейското икономическо пространство вече са направили първата крачка с приемането на закон, чрез който да бъдат нормативно уредени основните положения и понятия, ролята на различните участници, техните права и задължения, гарантирането на правната сигурност и сигурността на оборота в блокчейн среда. Посоченият законодателен опит, неговите принципни положения и проявления са предмет на настоящото изследване. Анализът на иновативния нормотворчески подход очертава тенденциите за развитието на гражданското и търговското право, което заслужава вниманието и на българския законодател.

II. Предмет на изследване

В края на 2019 г. в Лихтенщайн е приет Законът за токениите и доставчиците на услуги в областта на надеждните технологии, добил популярност като Законът блокчейн⁵. Нормативният акт е в сила от 01.01.2020 г., като с него Лихтенщайн си поставя задача не само да изгради обща уредба, която да осигури законосъобразното осъществяване на редица дейности, базирани на блокчейн технологии, но и да създаде правила, колкото е възможно по-общи и абстрактни, за да

че е възможно да бъдат прехвърляни, без същите да се уреждат като обект на правото.

⁴ European Commission. *Legal and regulatory framework for blockchain*. 2021 [online] <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/legal-and-regulatory-framework-blockchain> [accessed 12.12.2020].

⁵ [online] <https://perma.cc/H2GT-88CN> [accessed 12.12.2020].

запазят своята актуалност и приложимост в една изключително динамична среда⁶. С оглед на изложените цели съставителите на нормативния акт умишлено отбягват употребата на думите „блокчейн“, „биткойн“ и „крипто“, тъй се очаква в близко бъдеще да се появят технологични решения, несъвместими с посочените понятия. Същевременно законът цели да изгради основа, върху която да бъдат създадени специални правни норми, предназначени за регулирането на отделни и конкретни обществени отношения, свързани с т.нар. надеждни технологии.

Интерес предизвиква не само иновативният характер на новосъздадената законодателна уредба, но и начинът, по който тя рефлектира върху нормите на гражданското право и уредените от тях гражданскоправни институти. Налице е не само практически (нормотворчески), но и научен интерес, доколкото се наблюдава развитие на гражданскоправната доктрината по принципни въпроси, като този за възможните обекти на гражданското правоотношение. Изследването цели да аргументира необходимостта от създаване на подобна законодателна рамка от българския законодател, чрез която да се улесни навлизането на редица иновации, дължащи се на дигитализирането на икономиката.

Своевременното разработване и приемане на нормативна уредба на разглежданите обществени отношения в България би благоприятствало конкурентоспособността на българската икономика. По този начин страната би могла да се позиционира по-добре спрямо своите преки конкуренти в ЕС и региона спрямо привличането на инвестиции, а също и за превръщането си в предпочитана дестинация за осъществяване на редица иновативни дейности с висока добавена стойност, базирани на блокчейн технологии, утвърждавайки и развивайки имиджа на страната като технологичен и иновативен лидер на Балканите в областта на ИКТ.

⁶ T. Düsner. Government of Liechtenstein. *The Liechtenstein Blockchain-Act*. 12.03.2019, Presentation, [online] http://www.ecri.eu/system/tdf/thomas_duenser_1.pdf?file=1=node=155=0 [accessed 01.12.2020].

III. Естество на надежните технологии

Изследването на разглеждания иновативен нормативен акт налага да бъде разгледани няколко ключови понятия. Едно от тях е понятието „надежни технологии“ (trustworthy technologies), формиращо заглавието на закона и дефинирано изрично в него, като технологии, чрез които се осигурява интегритетът на токени, безспорното им прехвърляне към съответните идентификатори, както и разпореждането с токени. В закона е определено и понятието токен⁷. Съгласно дадената дефиниция това е информационна единица, намираща се в система, базирана на надежни технологии, която може да инкорпорира вземания, членствени права, вещни права, или групи абсолютни или относителни права, която е зачислена към съответен идентификатор в системата, базирана на надежна технология. С цел постигане на яснота криптовалутите и въобще криптоактивите като биткойни, етериуми и пр. представляват именно токени – информационни единици, в съответната софтуерна система. За разлика обаче от последните, които са уредени в разглеждания закон, те нямат нормативен режим и съответно не могат да инкорпорират субективни права.

Съществуващата в настоящия момент надежна технология е т.нар. блокчейнтехнология. От своя страна тя е технологичната среда, въз основа на която е създадена и се намира в обращение добилата популярност криптовалута биткойн⁸. Без претенции за абсолютна техническа прецизност на описанието, технологията представлява софтуерен протокол (програмен код), чрез който се създават нови единици (биткойни) и се извършват трансакции с тях. Информацията за отделните трансакции се групира и подрежда в блокове, представляващи своеобразен информационен масив. Всеки блок получава уникален криптографски идентификатор, като същевременно съдържа данните на всеки предхождащ информационен блок. По този начин отделните блокове с информация се

⁷ Token – букв. жетон.

⁸ D. Tapscott, A. Tapscott. *Blockchain Revolution. Updated Ed.* New York, Penguin, 2016, 2018, s. 6.

свързват като брънките на една верига, откъдето идва и наименованието на технологията „блокчейн“ или „верига от блокове“ (анг. blockchain).

Информацията в даден блок е защитена криптографски и ако бъде манипулирана, то се променя и идентификаторът на съответния блок. По този начин той губи връзката си с останалите блокове, а веригата се прекъсва. При прекъсване на веригата съответните трансакции, включени в блока, не могат да бъдат валидирани и взети предвид като легитимни. Образованата непрекъсната информационна верига образува база данни, представляваща регистър на всички биткойни и трансакциите с тях.

Основното предимство на разглежданата технология е, че базата данни е децентрализирана. Създаването и поддържането ѝ, както и нейното обновяване, не зависи от единен орган, който да верифицира информацията, да я въвежда и поддържа, подобно на известните ни вече регистри – търговски или имотен. Децентрализацията се постига чрез копирането на базата данни (самият блокчейн) и разпространяването ѝ до неограничен брой отделни компютри, свързани помежду си в т.нар. peer-to-peer мрежа. Всеки участник в мрежата е равнопоставен на останалите. Извършването на отделна трансакция с биткойни, поддръжането ѝ в съответен блок, който след това да бъде включен в непрекъснатата информационна верига, изисква да бъде постигнат консенсус между участниците в мрежата, или добавянето на блока да бъде прието за валидно от страна на участниците в мрежата.

Добилите популярност „миньори“ или „копачи“ на криптовалута, в случая на биткойни, са ангажирани именно в проверката на валидността на трансакцията, поддръжането ѝ в съответния блок и добавянето на блока във веригата посредством решаването на сложни криптографски задачи. За своята дейност и за ресурса, който изразходват, те биват възнаградени, придобивайки новосъздадени единици от съответната криптовалута, като по този начин я „добиват“. Предвид големия брой участници в мрежата, всеки от които разполага с копие на базата данни, манипулирането на информацията за трансакциите и последващото ѝ валидиране изисква да бъде упражнен едновременен контрол над повече

от половината от компютърните системи, участващи в мрежата, което е считано за практически неосъществимо при съществуващото ниво на компютърните технологии. По този начин броят на криптоединиците и трансакциите с тях не може да бъде манипулирано. Практически невъзможно е даген потребител да се разпореди повече от веднъж с един и същ притежаван от него биткойн или пък да прехвърли биткойн, който не притежава.

Прехвърлянето на биткойните се осъществяват чрез т.нар. публичен и частен криптографски ключ, които са уникални за всеки отделен потребител. Публичният ключ служи като идентификатор или своеобразен адрес на потребителя, към който могат да бъдат изпратени съответните биткойни. Самото изпращане или разпореждането с биткойните се извършва чрез въвеждането на частния ключ, който има функциите на парола. Изгубването на частния ключ е невъзстановимо, което прегражда всякаква възможност за последващи трансакции с биткойните. Нерегламентираното или злоумишленото придобиване на частния ключ на даген потребител на практика позволява извършването на трансакции, които след това не могат да бъдат отменени, защото това би означавало намеса в блокчейна (базата данни), каквато не е възможна по вече изложените причини. Разгледаните принципни положения са приложими не само към биткойн, но и към всички токени, които са създадени и се прехвърлят в блокчейн среда.

IV. Приложение на надеждните технологии

Освен възможността за създаване и поддържане на децентрализиран регистър, който не може да бъде манипулиран, друго безспорно предимство на блокчейн технологията е, че осъществяването на трансакциите не изисква участието на посредници. Те се извършват директно между потребителите, независимо къде се намират, стига да разполагат с интернет връзка и съответни софтуерен код. За сравнение безкасовото плащане, извършено по банков път или чрез из-

ползването на дебитна карта, изисква по необходимост участие на банка, на картов оператор или на друг доставчик на разплащателни услуги. Използването на дебитни или кредитни карти, както и на доставчици на разплащателни услуги, води не само разноски и осъществяване на трансакциите, но в повечето случаи по необходимост налага разкриването на чувствителна за потребителя информация – номер на съответната карта, титуляр и код за сигурност. За сравнение трансакциите в блокчейн среда изискват единствено посочване на публичния ключ на получателя и извършване на прехвърлянето на съответните токени чрез въвеждане на частния ключ на прехвърлителя, без да се разкрива чувствителна информация и без участието на трети лица.

Същевременно блокчейн технологията позволява употребата и на т.нар. „умни договори“ (smart contracts), които подобно на всеки договор съдържат предварително зададени условия (клаузи). При осъществяване на посочените в умния договор условия обаче автоматично се изпълнява съответната престация, прехвърляне на криптомонети. Не се изискват допълнителни правни или фактически действия на страните. Не е необходимо потвърждение или участие от трето лице, какъвто е случаят с познатите и използвани в оборота гверителни сметки на нотариуси (чл. 25а ЗННД) или експроу банкови сметки. Имплементирането на надеждните (блокчейн) технологии би могло да повиши значително правната сигурност в оборота, както и да се намали разходите по осъществяване на трансакциите, чрез отпадане на задължителното участие на третите лица, посредниците.

Разгледаните примери се отнасят до случаите, в които страните приемат да използват създадените в блокчейн среда токени като разплащателно средство, изпълнявайки по този начин една от функциите на фиатните пари. Доставчиците на различни услуги могат да създават и разпространяват възмездно т.нар. „полezni“ (utility) токени⁹. Притежателят им ги придобива, за да може да ползва различни услуги, обикновено предоставяни от създателя на токените – даден

⁹ Utility – англ. полезна, удобна вещь, удобство.

софтуерен продукт, кола под наем, включително и зъболекарски услуги¹⁰. В тези случаи обаче токени и блокчейн технологията също се използват като разплащателно средство, но по-скоро се наблюдава фигура, сходна до договора за замяна.

Задълбочаващата се дигитализация на икономиката води до приложение на блокчейн технологиите не само като разплащателно средство, но и като способ за привличане на капитал извън кредитните институции и регулираните финансови пазари, първоначално под формата на ICO¹¹, а впоследствие и като STO¹². При IC условно нареченият емитент или създател на токени предоставя възможност същите да бъдат придобити свободно от трети лица срещу заплащане на определена цена най-често във „фиатна валута“¹³. Емитентът предоставя информация на придобиващите токени за целта, поради която се провежда първичното им предлагане, чрез т.нар. „Бяла книга“ (White Paper) – за осигуряване на финансиране на разработката на софтуерно приложение, което след това може да бъде използвано от притежателите на токени. В други случаи причината за придобиване на токени по време на ICO е спекулативното очакване, че те ще добият популярност подобно на биткойн, което от своя страна да доведе до повишаване на тяхната стойност. В случаите на STO отново е налице първично предлагане на токени, но за разлика от ICO, третите лица придобиват токени, тъй като срещу тях емитентът предлага придобиването права, характерни за някои от съществуващите ценни книжа, членствени права в търговски дружества, вземания по облигации, опции и т.н.¹⁴ В някои юрисдикции разглежданото предложение за придобиване на токени (STO) подлежи на контрол от съответните финансови регулаторни органи и попада под регулацията на нормативните актове,

¹⁰ Вж. Разяснение № М-24-36-67 от 6.12.2019 г. на НАП, относно данъчно третиране по ЗКПО и по ЗДДС на доставки, свързани с виртуална валута „дентакойн“.

¹¹ „Първично предлагане на токени“ (Initial Coin Offering).

¹² „Предлагане на токенизиран ценни книжа“ (Security Token Offering).

¹³ Пари, определени от съответното правителство като законно платежно средство от лат. „да бъде направено“ (fiat).

¹⁴ Tapscott (2018), s. 35.

свързани с предлагането и търговията с финансови инструменти¹⁵.

Извън разгледания случай, в който приложението на блокчейн технологиите попада в регулаторната рамка на т.нар. финансови пазари, редица правни обекти и правата върху тях остават извън обхвата на блокчейн технологиите – права върху гвижими и недвижими вещи, вземания, права върху обекти на интелектуалната и индустриалната собственост и пр. Основна пречка за включването им в обхвата на надежните технологии е липсата на регулация, която да уреди нормативно възможността за дигитализирането на посочените права, но и задълженията на различните участници в процеса, способите за прехвърлянето в блокчейн среда, и механизмите за гарантиране на правната сигурност, които да повишат доверието в използване на новите технологии. Необходимо е посочените активи да бъдат дигитализирани, като по този начин те ще получат виртуално битие в средата на надежните технологии.

Изложеното би позволило прехвърлянето на правата върху активите да се извършва чрез прехвърляне на съответните токени, които са дигитален техен изразител, без да е необходим пряк контакт между прехвърлител и правоприемник, без участието на посредници и при максимална сигурност на трансакцията. Процесът по дигитализиране на права е известен като „токенизация“ на активи, т.е. възможността

¹⁵ В САЩ Комисията по борсите и ценните книжа разглежда STO като първично предлагане на ценни книжа и съответно то подлежи на същия регулаторен режим. В рамките на ЕС е необходима преценка във всеки отделен случай, но е твърде вероятно предлаганите токени да се квалифицират като прехвърлими ценни книжа по смисъла на Директива 2014/65/ЕС относно пазарите на финансови инструменти, което от своя страна налага изготвянето на проспект съгласно Регламент (ЕС) 2017/1129 относно проспекта, който трябва да се публикува при публично предлагане или допускане на ценни книжа до търговия на регулиран пазар. В случай че токениите попадат под дефиницията за електронни пари по см. на Директива 2009/110/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 септември 2009 г. относно предприемането, упражняването и пруденциалния надзор на дейността на институциите за електронни пари, то тогава издателят им подлежи на лицензиране.

токените да инкорпорираат права и да бъдат техен изразител в дигиталната блокчейн среда¹⁶. Концепцията за инкорпориране на права в даден носител не е чужда на правния ред. Познатите в гражданското и търговското право ценни книги изпълняват точно тази функция в оборота¹⁷. Дигитализирането на права, без да са закрепени върху материален носител, също е познато и уредено чрез възможността за емитиране на безналични ценни книжа. Съгласно чл. 2 от ЗППЦК¹⁸ представляват прехвърлими права, регистрирани в централен регистър на ценни книжа, воден от централен депозитар или БНБ. Според някои автори терминът „безналични ценни книги“ може да се използва само условно, доколкото те не са документ, нито писмен или електронен, нямат материален носител, като по своята същност са прехвърлими права, за които се изисква вписване в регистър¹⁹.

С оглед на изложеното, на концептуално равнище, емитирането на безналичните ценни книжа е най-близко до токенизацията и токените, но с по-ограничен обхват на правата, обект на дигитализация, както и с необходимостта от съществуване и поддържане на централизиран регистър – диаметрално противоположно на блокчейн технологиите. Очертаващата се основна разлика между наличните и безналичните ценни книжа, като средство за инкорпориране на права, от една страна и токените от друга е, че ценните книжа, налични или безналични, са правно регулирани като обекти на правото, а оттам съответно и сделките с тях, както и с инкорпорираните в тях права. Развитието на дигитализацията на икономиката и оборота изисква правна регламентация съответно на токените и токенизацията. Погребно развитие на правната уредба би позволило създаването на способ

¹⁶ Ph. Sandner, Naegele, Th. Gross, J. *Liechtenstein Blockchain Act: How can nearly any right and therefore any asset be tokenized based on the Token Container Model?* Oct. 7, 2019, [online] <https://philippsandner.medium.com/liechtenstein-blockchain-act-how-can-nearly-any-right-and-therefore-any-asset-be-tokenized-based-389fc9f039b1> [accessed 01.12.2020].

¹⁷ О. Герджиков. *Търговски сделки, 4-то прер. изд.* София, Труд и право, 2015, с. 349, с. 350; М. Павлова. *Гражданско право. Обща част. 2-ро прер. и доп. изд.* София, Софи-Р, 2002, с. 399, 400.

¹⁸ Закон за публично предлагане на ценни книжа.

¹⁹ А. Калайджиев. *Акционерно дружество.* София, Сиби, 2019, с. 65.

за инкорпориране на широк кръг от материални субективни права на дигитален носител, както и възможност за извършени на сделки със самия носител, а по този начин с правата инкорпориранни в него. Изложението може да бъде разглеждано като тенденция за еволюционно, а не революционно развитие на гражданското законодателство. Бе посочено, че подобно развитие на законодателство вече е факт в отделни държави, в случая Лихтенщайн, на което следва да бъде отделено внимание.

V. Анализ на Лихтенщайнския законодателен подход

Структурата на Закона за токени и доставчиците на услуги в областта на надежните технологии (ЗТДУОНТ) се състои от четири глави и петдесет разпоредби, като с оглед на изследваната тема, интерес представляват първите две глави, „Общи положения“ и „Гражданскоправна основа“. Съдържащите се в тях разпоредби дават легална дефиниция на ключови понятия, сред които „надеждна технология“ – технология, осигуряваща интегритета на токени, безспорното им прехвърляне към съответния идентификатор и разпореждането с токени, както и „системи, базирани на надеждна технология“, определени като системи, позволяващи сигурното прехвърляне и съхраняване на токени и предоставянето на услуги посредством надеждни технологии. Дефинирано е и понятието „токен“, като по смисъла на закона той е информационна единица в система, базирана на надеждна технология, която може да изразява вземания, членствени права, вещни права, както и други абсолютни или относителни права и да се прехвърля на един или повече идентификатори.

Освен дефиниции на използваните понятия в първата глава от закона са посочени и неговите цели, сред които да бъде създадена гражданскоправна регламентация на токени, на способността им да бъдат изразител (да представят) инкорпорираните в тях права, както и възможността за прехвърляне на токени. Поставените цели и дефиниции намират

допълнително развитие във втората глава, „Гражданско-равна основа“, чийто разпоредби определят токена като актив, годен обект на гражданското право. Необходимо условие е токена да бъде изгден (генериран) от доставчик на услуги, свързани с надежни технологии, базиран в Лихтенщайн или страните да са приели разглеждания закон като приложимо право. В тази хипотеза токена не само е обект на гражданското право, с който може да бъде извършено разпореждане чрез правна сделка, независимо дали в него е инкорпорирано субективно право, или не, но в случай че подобно право е инкорпорирано, то законът урежда последиците от сделката и спрямо субективното право, съдържащо се в токена.

Законът различава притежаването на властта за разпореждане с токена от притежаването на правото за разпореждане със същия. Посоченото разграничение се налага от факта, че за извършване на разпореждане с токена е необходим т.нар. частен криптографски ключ, представляващ своеобразна парола. Тя може да бъде узната случайно или неправомерно, но може да бъде предоставена и доброволно от титуляря на правото за разпореждане с токена на трето лице – доставчик на услуги по смисъла на закона. В тази връзка законът създава презумпция, че лицето, притежаващо властта за разпореждане, се счита същевременно и за носител на правото за разпореждане с токена. Презумпцията се прилага и по отношение на предходните притежатели на властта за разпореждане към момента, в който са я упражнили и респективно са се разпоредили с токена. Съответно – по отношение на следващия притежател на властта за разпореждане се счита, че я е придобил от лице, което е било и титуляр на правото за разпореждане с токена, а не само на властта да го направи.

Значението на разграничението между притежател на властта и на правото за разпореждане се проявява в няколко насоки, като една от тях е пряко свързана с последиците от самото разпореждане. Съгласно чл. 6 от закона разпореждането с токена може да представлява прехвърляне на самото право на разпореждане върху него, учредяването на обезпечение или право на ползване върху токена. Разпореждането с токена изисква постигането на съгласие между страните и

спазване на правилата в съответната система, базирана на надлежна технология, но също и че прехвърлителят е лицето, което е титуляр на правото за разпореждане. Прегвиг характера на технологията и невъзможността за коригиране на извършените трансакции, включително за заличаване на техните правни последици, ако не е съществувало основание за прехвърлянето или същото е отпаднало, законът препраща към правилата на неоснователното обогатяване с оглед обезщетяване на последиците от имущественото разместване, извършено при липса на основание. Във връзка с изложеното законът урежда добросъвестното придобиване на правото за разпореждане или на съответното ограничено право върху токена, ако правоприемникът е добросъвестен, т.е. не е знаел или не е могъл да не узнае, ако бе положил дължимата грижа, че праводателят му не разполага с правото на разпореждане върху токена. Интерес предизвиква изискването на закона, че придобиването трябва да е било безвъзмездно, за да може да се приложи описания придобивен способ.

Основният принос на разглежданата технология, а и на Закона, е възможността токениите да инкорпорират различни субективни права, като по този начин разпореждането с токена да води и до разпореждане със съответното субективно право. Описаното е уредено в чл. 7 от закона, според чийто текст разпореждането с токена има за свой резултат разпореждане и с правото, изразено чрез токена. В случай щом за разпореждане с инкорпорираното в токена субективно право е необходимо да се извършат допълни действия, то прехвърлителят е длъжен да предприеме необходимите мерки, така че разпореждането с токена да има за свой пряк или непряк резултат прехвърлянето и на субективното право. В разглежданата ситуация прехвърлителят е длъжен да предотврати евентуални разпореждания с инкорпорираното субективно право, които могат да бъдат противопоставени на правоприемника на токена.

Уредена е и противопоставимост на правата на правоприемника на токена, а оттам и на субективното право, срещу трети лица, както и в хипотезата на принудително изпълнение срещу прехвърлителя. Противопоставимост е налице, ако прехвърлянето на токена е задействано в рамките на

системата, базирана на надеждна технология преди започването на съответните съдебни производства. Противопоставимост е налице дори и трансакцията с токена да е активирана в деня на започване на съдебни производства по отношение на инкорпорираното субективното право, ако правоприемникът докаже, че не е знаел и не е могъл да узнае за започналото производство. С оглед избягване на всякакво съмнение, а и за да потвърди същественото качество на токениите да инкорпорират и прехвърлят субективни права, в чл. 8 от Закона изрично е предвидено, че щом титулярят на правото се разпорежда с токена, посочен от системата, базирана на надеждна технология, се смята за титуляр и на инкорпорираното в токена субективно право по отношение на носителя на задължението. Същевременно по отношение на паричните вземания, инкорпорирани в токени, плащането от страна на длъжника, извършено на лице, притежаващо само власт за разпореждане с токениите, се счита за надлежно, ако длъжникът не е знаел или не е могъл да узнае, че не плаща на титуляря на вземането.

Характеристиките на блокчейн технологиите, включително и на надеждните такива, не позволяват извършването на каквито и да било трансакции без наличието на т.нар. частен ключ, функциониращ като парола. Технологията не позволява възстановяването на изгубен или забравен частен ключ, както и извършването на каквито и да било промени в токениите, или извършените с тях трансакции (основен белег на децентрализираната база данни). В контекста на възможността за инкорпорирани на субективни права в токени изгубването на частния ключ или нефункционирането на токена по технически причини би довело до изгубване на субективното право, инкорпорирано в него, или би ограничило в значителна степен възможностите за неговото прехвърляне. По изложените съображения законът урежда изрично възможността за обезсилване на издадените токени в описаните две хипотези (изгубена парола или нефункциониране на самия токен). В тази ситуация титулярят на правото за разпореждане с токена може да подаде молба до съда, която се разглежда в рамките на охранително производство за обезсилване на токена. В качеството на ответник се конституира лицето, носител на задължението по инкорпорираното в токена

субективно право. Молителят следва да докаже пред съда, че е титуляр на правото на разпореждане с токена, както и причината за неговото обезсилване. При уважаване на молбата съдът следва незабавно да разгласи обезсилването на токена чрез гържавен вестник или по друг подходящ начин. В резултат от обезсилването за молителя възниква възможността да получи потвърждаване и установяване от съда на качеството му на титуляр на субективното право, независимо че то вече не е инкорпорирано в токен, а алтернативно да поиска генерирането на нов токен за своя сметка.

В останалите свои разпоредби Законът урежда отделните участници в процесите, свързани с приложението на надежните технологии, техните права и задължения, както и изискванията, на които следва да отговарят. Наред с фигурите на емисента и генериращия токени интерес от гражданскоправна гледна точка предизвикват т.нар. „физически валидатор“, „верифициращият орган“ и „доставчикът на услуги, свързани с идентичността“. Техният правен статус и роля надхвърлят настоящото изложение, но доколкото имат ключово значение за правната сигурност и възможността за инкорпориране и прехвърляне на субективни права чрез токени следва да бъдат очертани, макар и неизчерпателно.

Съгласно дадената дефиниция физическият валидатор е лицето, което осигурява упражняването на правата в съответствие със сделката в случаите на субективни вещни права, инкорпорирани в токени, издадени и съществуващи в системи, базирани на надеждни технологии. Основната му функция е да осигури връзката между токена и инкорпорираното в него вещно право с конкретната вещ, съществуваща в обективната действителност, извън дигиталния среда. При генерирането на токена и инкорпорирането на съответното вещно право в него валидаторът следва да идентифицира вещта, да се погрижи за нейното правилно съхраняване, включително да осигури достъп до нея, да идентифицира лицето, представлящо се собственик на вещта и да провери правата му върху вещта, да предотврати възникването на конкуренция на отделни права върху вещта, като извърши проверка за наличие на тежести или други права, противопоставими на собственика. Дейността на физическия валидатор услож-

нява процеса на токенизация, затова законът предвижда неговото участие в случаи, в които обектът е на значителна стойност и в случаите на първично предлагане на токени, насочено към неограничен брой лица. Друг предвиден участник, включен в общата група на доставчици на услуги в надеждните технологии, е верифициращият орган, който проверява гееспособността на страните и изпълнението на изискванията за извършване на разпорежданията с токени. На последно, но не и по значение, място следва да бъде посочен „доставчикът на услуги, свързани с идентичността“. Съгласно закона той е лицето, което идентифицира, субектът – титуляр на правото, да се разпорежда със съответните токени, за което прави отбелязване в съответен регистър. Действително законът урежда и други участници освен разглежданите, като техните функции целят най-общо гарантиране на правната сигурност и повишаване на доверието в надеждните технологии, което е основен фактор и предпоставка за широкото им навлизане в оборота.

VI. Изводи

Анализът на разглеждания закон разкрива неговият безспорно иновативен характер. Създадената нормативна уредба развива обективните гражданско и търговско право, като добавя един нов възможен обект на правоотношението – токена. Последниците от изложеното са свързани с възможността за извършване на сделки с токени, откъдето и съществуването на права и задължения по повод на тях. Не по малко значима е възможността за т.нар. токенизация, при която токеният може да инкорпорира дадено субективно право, като по този начин то се дигитализира, пренасяйки се в цифровата среда на надеждните технологии. Изложеното позволява прехвърлянето на субективни права в дигиталната среда на надеждните технологии чрез прехвърляне на правата върху токена. В тази връзка е уреден примат на правата върху токена спрямо субективното право, инкорпорирано в него, чрез въвеждане на правилото, че притежателят на правото за разпореждане с токена се счита за титуляр и

на субективното право, както и чрез уреждането на противоположност на титуляря на правата върху токена спрямо трети лица, включително и при започващи съдебни производства и производства по принудително изпълнение. Създадената нормативна уредба развива гражданското право по еволюционен начин, като доближава токениите до познати и уредени правни явления, каквито са ценните книги и особено безналичните такива. Би могло да се допусне, че токениите и надежните технологии притежават потенциала да се превърнат в ценните книги на бъдещето. Те биха могли да допринесат по сходен начин за развитието на оборота и за неговата правна сигурност.

Цитирани източници

Düsner, T. *Government of Liechtenstein. The Liechtenstein Blockchain-Act*. 12.03.2019, Presentation [online] http://www.ecri.eu/system/tdf/thomas_duenser_1.pdf?file=1=node=1_55=0 [accessed 12.12.2020].

Sandner, Ph. Th. Naegele, J. Gross. *Liechtenstein Blockchain Act: How can nearly any right and therefore any asset be tokenized based on the Token Container Model?* Oct. 7, 2019 [online] <https://philippsandner.medium.com/liechtenstein-blockchain-act-how-can-nearly-any-right-and-therefore-any-asset-be-tokenized-based-389fc9f039b1> [accessed 12.12.2020].

Tapscott, D. A. Tapscott. *Blockchain Revolution. Updated Ed. New York, Penguin*, 2016, 2018.

Герджиков, О. *Търговски сделки, 4-то прер. изг.* София, Труд и право, 2015 (Gerdzhikov, O. *Targovski sdelki, 4-to prer. izd.* Sofia, Trud i pravo, 2015).

Калайджиев, А. *Акционерно дружество.* София, Сиби, 2019 (Kalaydzhiiev, A. *Aktionerno družhestvo.* Sofia, Sibi, 2019).

Павлова, М. *Гражданско право. Обща част. 2-ро прер. и доп. изг.* София, Софу-Р, 2002 (Pavlova, M. *Grazhdansko pravo. Obshta chast. 2-ro prer. i dop. izd.* Sofia, Sofi-R, 2002).